

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ ВАРТОСТІ ТА МОЖЛИВІСТЬ ЇХ ЗАСТОСУВАННЯ НА ПІДПРИЄМСТВАХ ТРАНСПОРТУ

© Кириченко Г. В., 2019

Для розрахунку вартості підприємства необхідно використовувати підходи та методи оцінювання вартості та вибирати найбільш прийнятні для конкретного підприємства. Існуючі підходи та методи ґрунтуються на закордонному досвіді, який потрібно адаптувати під вітчизняні реалії. Використання цього інструментарію дає можливість побачити зростання вартості підприємства, а не створення прибутку в короткостроковій перспективі. Проаналізовано підходи та методи оцінювання вартості підприємства з виокремленням позитивних та негативних сторін, а також особливості їх застосування на підприємствах транспорту. Результати статті дають можливість оптимізувати процес оцінювання вартості підприємства та можуть бути впроваджені при управлінні на автотранспортних підприємствах.

Ключові слова: оцінка вартості, вартість підприємства, закордонний досвід оцінки, міжнародні стандарти оцінки, автотранспортні підприємства, підхід, метод.

Постановка проблеми

Оцінка вартості підприємства стає неодмінним інструментом ефективного ведення підприємницької діяльності, основним параметром, що характеризує економічний потенціал суб'єкта господарювання, адже динаміка зміни вартості є важливим показником якості управління. Нові виклики, що постали перед Україною, в контексті необхідності зміни умов управління, надають важливості питанню зростання вартості підприємства. Це необхідно для досягнення ефективної діяльності підприємств, зокрема автотранспортних, оскільки процеси, які відбуваються на ринку перевезень, демонструють свою недосконалість.

Як критерій, що якнайповніше відображає сукупну характеристику показників діяльності підприємства, багато вчених визначають його вартість. Це пов'язане з тим, що величина ринкової вартості підприємства враховує, з одного боку, його дохідність, а з іншого – ризикованість, тобто виражає обидві найважливіші властивості підприємства. Показник вартості містить такі показники, як виручка, прибуток, рентабельність діяльності та інші, а також, залежно від методу обчислення, враховує рівень розвитку зовнішнього середовища підприємства, асиметрію дохідності на ринках капіталу, альтернативні можливості вкладання коштів.

Актуальність дослідження

Динамічний розвиток підприємництва потребує під час прийняття рішень застосування показників, які узагальнюють або результують його діяльність. Вагоме місце серед них займає вартість підприємства. Сучасні тенденції господарювання, спрямовані на активний розвиток підприємництва, зростання конкуренції, застосування ринкових механізмів, розвиток його різних організаційно-правових форм і сфер, розширення ринків збуту зумовлюють необхідність покра-

щення ефективності управління підприємством. За цих умов на українському просторі все більшої актуальності набуває управління за критерієм вартості, а саме: зростання вартості підприємства, а не створення прибутку в короткостроковій перспективі.

Однак, необхідно зазначити, що в українській практиці розвиток концепції управління підприємством за критерієм вартості ускладнюється недостатньо ґрунтовною теоретичною базою та специфікою національної системи господарювання, що призводить до неможливості автоматичного перенесення іноземного досвіду в цій сфері на вітчизняні реалії. Тому виникає потреба в аналізі теоретичних засад, практичних розробок в оцінці та менеджменті вартості підприємства, а також їх адаптації до умов ведення бізнесу в Україні.

Український ринок – доволі специфічний простір для розвитку і ведення підприємництва. Він має чимало особливостей, які необхідно враховувати, визначаючи ринкову вартість підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Методи розрахунку вартості підприємства, які існують сьогодні, виникли завдяки науковим дослідженням і розробкам закордонних економістів: Ф. Модільяні, М. Міллера, Г. М. Десмонда, Р. Е. Келлі, Р. Хігінса, Т. Коупленда, Т. Коллера, Ф. Ч. Еванса, Д. М. Бішопа та ін. Важливо, що всі ці методи зорієнтовані здебільшого на стабільну ринкову економіку. Проблематикою визначення вартості підприємства займалися також українські та російські вчені: О. Г. Мендрул, Н. В. Тертична, Т. Момот, В. В. Галасюк, В. В. Григор'єв, А. Г. Грязнова, М. А. Федотова, В. В. Ковалев, Н. Г. Чумаченко, Л. Р. Прус, В. І. Довбенко, В. В. Бочаров, О. М. Кравчук, В. П. Лещук, В. Н. Гавва, Н. Ф. Чоботарев, Р. А. Костирко, Г. І. Сичова, С. В. Валадайцев та інші. Їхні дослідження ґрунтуються на закордонних методах і підходах без належної адаптації до умов вітчизняної економіки.

Тому необхідно виконати не лише ґрунтовний аналіз теоретичних і практичних розробок при дослідженні питання вартості підприємства, а й адаптувати їх до умов ведення підприємницької діяльності в Україні.

Одночасно дослідження цієї проблематики потребує вивчення механізмів стратегічного управління вартістю підприємства. Сьогодні методичні та організаційні аспекти стратегічного управління вартості підприємства, зокрема у сфері транспорту, належним чином не розкрито, а наявні наукові розробки не доведено до рівня практичного використання.

Цілями статті є:

- дослідження особливостей розрахунку вартості підприємства відомими підходами та методами оцінювання;
- визначення основних переваг та недоліків підходів до оцінювання вартості підприємства, які застосовують сьогодні в Україні;
- аналіз закордонного досвіду оцінювання вартості підприємства та визначення особливостей ситуації на ринку в Україні;
- практичне застосування найбільш оптимальних підходів та методів при розрахунку вартості підприємства на автотранспортних підприємствах в Україні.

Виклад основного матеріалу

Під оцінюванням вартості підприємства слід розуміти впорядкований цілеспрямований процес визначення у грошовому вираженні вартості об'єкта в умовах конкретного ринку. Тобто, вартість підприємства визначається як вартість майнового комплексу, що приносить прибуток його власнику.

Здебільшого, розрахунок вартості підприємства у грошовому виразі необхідний для:

- купівлі-продажу підприємства;
- купівлі-продажу акцій підприємства;
- визначення кредитоспроможності підприємства і вартості застави при кредитуванні;
- страхування;
- визначенні бази оподаткування;

- переоцінці основних активів підприємства;
- реструктуризації (злиття, поглинання, розділення) або ліквідації підприємства;
- додаткової емісії акцій;
- залученні зовнішнього фінансування;
- вирішення майнових конфліктів;
- приватизації;
- оптимізації вартісної структури майнового комплексу підприємства;
- формування статутного капіталу.

В Україні оціночна діяльність знаходиться на етапі становлення. Це пов'язано передусім зі складністю самого процесу оцінювання вартості підприємства, що потребує значно більшого обсягу оцінювання інформації, ніж під час проведення аудиту компанії. Максимально коректною оцінка може бути лише при складанні повної картини ведення підприємницької діяльності. Законодавство, що регулює оціночну діяльність в Україні, складається із Закону України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” [1], інших законодавчих і нормативно-правових актів з оцінки майна, що не суперечать цьому Закону, а також міжнародних договорів, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України. Також питання щодо ціни, вартості та оцінки майна регулюють понад 80 нормативно-правових актів України [3–7].

За Законом України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”, “оцінка майна, майнових прав – це процес визначення їх вартості на дату оцінки за процедурою, встановленою нормативно-правовими актами, ..., і є результатом практичної діяльності суб'єкта оціночної діяльності”. “Майном, яке може оцінюватися, вважаються об'єкти в матеріальній формі, будівлі та споруди..., машини, обладнання, транспортні засоби тощо; паї, цінні папери; нематеріальні активи, в т.ч. об'єкти права інтелектуальної власності; цілісні майнові комплекси всіх форм власності”.

Методичне регулювання оцінки майна здійснюється у відповідних нормативно-правових актах з оцінки майна: положеннях (національних стандартах, а саме: в Національному стандарті № 1 “Загальні засади оцінки майна і майнових прав” [2], в Національному стандарті № 2 “Оцінка нерухомого майна” [3], в Національному стандарті № 3 “Оцінка цілісних майнових комплексів” [4]), методиках оцінки вартості майна, інших нормативно-правових актах, які розроблено з урахуванням вимог національних стандартів і затверджено Кабінетом Міністрів України або Фондом державного майна України.

Національним стандартом №1 поняття “оцінка” трактується ширше порівняно із Законом України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні”. Він є обов'язковим для застосування під час оцінювання майна. В ньому затверджено особливості оцінювання певних видів майна; детально описано поняття, які вживаються у різних стандартах та їх тлумачення; базу оцінки та порядок визначення вартості і викладені методичні підходи до оцінювання майна та їхні основні засади.

Також Всеукраїнська асоціація фахівців з оцінки розробила Концепцію розвитку оціночної діяльності на 2016–2025 роки, в якій знайшли своє відображення як минулі напрацювання в галузі оцінки, так і майбутнє оціночної діяльності. Якщо міжнародними договорами встановлені інші правові норми щодо оцінювання майна, майнових прав та професійної оціночної діяльності, тоді беруть до уваги правила міжнародного договору [9].

Відповідно до чинного законодавства та Міжнародних стандартів оцінки [1–7] для визначення вартості підприємства використовують спеціальні підходи та методи розрахунку, враховуючи сферу використання оцінки.

Сьогодні в законодавстві України закріплено такі методичні підходи:

- дохідний (прибутковий);
- витратний (майновий);
- порівняльний (ринковий).

Ці три підходи до оцінки вартості майна та майнових прав застосовує Американська громада оцінщиків (ASA). Їх використовують і в європейській та російській практиці. Українське законодавство уособлює досвід розвинених країн і також визначило ці підходи основними.

Відповідно до різноманітних підходів оцінки вартості підприємства виділимо найважливіші методи оцінювання вартості підприємства (рис. 1).

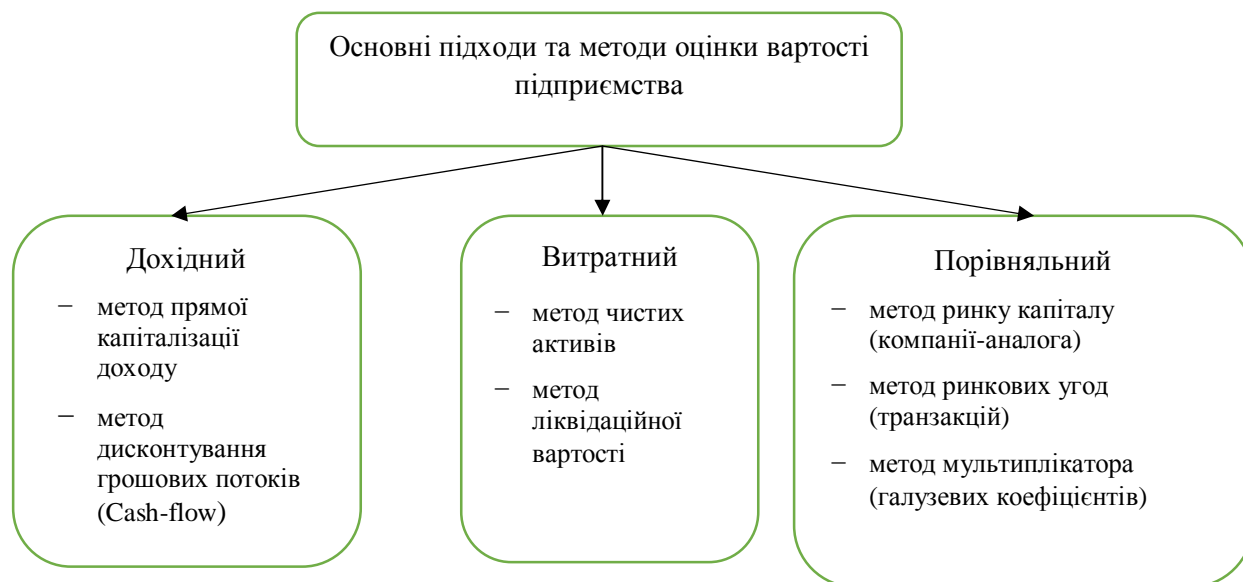

Рис. 1. Основні підходи та методи оцінювання вартості підприємства

Кожен методичний підхід ґрунтується на відповідних прийомах оцінювання та використовує свій специфічний інструмент, а також підкреслює певну характеристику об'єкта. Всі підходи та методи оцінки вартості підприємства на сучасному етапі мають переваги і недоліки.

Дохідний підхід передбачає визначення поточної вартості майбутніх доходів, виходячи з принципу безпосереднього зв'язку вартості підприємства з вартістю майбутніх доходів, які виникнуть у результаті використання власності й можливого подальшого її продажу. Цей підхід зазвичай застосовують тільки для підприємств, які приносять прибуток. Тобто його вартість – це вартість очікуваних доходів. Метою вкладання капіталу інвестором у купівлю підприємства передусім є отримання стабільних доходів.

Перевагами дохідного підходу варто вважати те, що він:

- дає змогу враховувати майбутні очікування, перспективи розвитку ринку через ставку дисконту;

- гнучкий, універсальний та адаптивний в аналізі;
- дає змогу враховувати майбутній дохід;
- дає змогу оцінювати майбутній потенціал підприємства;
- простий у розрахунках.

До недоліків дохідного підходу належать:

- можливі помилки в прогнозах та при виборі коефіцієнта дисконтування;
- складність при:
  - отриманні інформації для розрахунків;
  - визначенні ризиків певного виду бізнесу;
  - визначенні вартості позикового та акціонерного капіталу
- передбачає детальне розуміння фінансово-господарської діяльності та особливостей підприємства;
- суб'єктивізм оцінювання.

За витратним підходом акцентують увагу на вартості підприємства з погляду понесених витрат (визначення необхідних витрат на відтворення або заміщення об'єкта оцінки з урахуванням величини його зносу). Вартість підприємства визначають як вартість його майна.

Цей підхід актуальний у випадках, коли:

- підприємство не є об'єктом купівлі-продажу;
- використовується разом з дохідним підходом і сприяє прийняттю ефективних інвестиційних рішень;
- підприємство, яке оцінюємо, володіє значними матеріальними активами;
- підприємство, яке оцінюємо, нещодавно утворене або знаходиться на стадії банкрутства.

Головною особливістю застосування цього підходу є те, що фактична вартість активів підприємства і бухгалтерська значно відрізняються.

Перевагами витратного підходу є те, що за ним:

- визначають вартість поточного стану активів та зобов'язань;
- він простий у розумінні та використанні;
- відображають фактичні здійснені витрати підприємства;
- розрахунки об'єктивні;
- можливе застосування при високих темпах інфляції;
- вірогідні розрахунки (ґрунтується на даних фінансової звітності);
- та найбільш прийнятний для підприємств із незначними нематеріальними активами.

Недоліки витратного підходу:

- потрібна детальна інформація про наявність та стан активів;
- врахування виключно балансових даних (балансова вартість майна ніколи не відповідає її ринковій вартості), не враховуючи майбутніх доходів (перспективи розвитку підприємства);
- висока трудомісткість у розрахунках;
- результат залежить від достовірності фінансової звітності;
- не показує максимальної корисності підприємства при застосуванні науково-технічного прогресу.

За порівняльним (ринковим) підходом вартість підприємства розраховують за результатами його зіставлення з бізнес-аналогами. Тобто вартість підприємства визначається на основі рівноваги ринкових сил. Вони відображають очікувані доходи з боку попиту, а з боку пропозиції – вартість майна.

Порівняльний підхід містить такі переваги:

- при розрахунках дає можливість визначати реальну ринкову вартість майна, що оцінюємо;
- простий у використанні;
- враховується унікальність кожного об'єкта та відображається думка типових продавців і покупців;
- може бути використаний під час експрес-оцінки;
- оцінювання відображає фактичні результати, досягнуті підприємством.

Недоліки порівняльного підходу:

- складність вибору мультиплікатора;
- метод застосовується лише за умов розвинутого фондового ринку;
- низький рівень гнучкості та адаптивності;
- складність з отриманням необхідної інформації про ціни продажу;
- розрахунок залежить від наявності підприємства-аналога і конкретного зіставлення з ним;
- не враховує потенційних прибутків та перспектив розвитку підприємства.

Окрім законодавчо закріплених підходів, у міжнародній практиці застосовують синтетичні методи оцінювання вартості підприємства, які неможливо безпосередньо зарахувати до жодного з традиційних підходів. Це опціонний підхід та підхід, оснований на моделі Едварда Белла Ольсона (ЕВО). Вони уособлюють в собі переваги, які притаманні кожному з основних традиційних підходів.

Розраховуючи вартість підприємства за опціонним підходом, враховують майбутні можливості, які обумовлені сьгоднішніми інвестиціями. Опціонний підхід – це модифікація стандартного методу дисконтування грошових потоків. Це угода між покупцем і продавцем, згідно з якою покупець має право купити певну кількість активів (наприклад, акцій) підприємства у продавця опціону за визначеною заздалегідь ціною будь-коли до визначеної дати включно. Застосування цього методу дозволяє моделювати та оцінювати вартість найскладніших фінансово-економічних об'єктів, оцінити які за іншими підходами практично неможливо або некоректно. Об'єктами оцінювання за опціонним підходом можуть стати права на розроблення та комерційну експлуатацію запасів природних копалин, вартість підприємств, що знаходяться на межі банкрутства, розрахунок вартості підприємств, чия діяльність лише починається і пов'язана з виведенням на ринок принципово нового продукту. За цим підходом враховують високу мінливість ринку в більшості випадків як позитивний чинник. Це, своєю чергою, сприяє підвищенню акціонерного капіталу підприємства. При цьому слід пам'ятати, що опціони можуть бути включені до балансу підприємства у вигляді як активів, так і пасивів. На стороні активів опціони гарантують гнучкість та створюють додаткову вартість бізнесу тільки за умови перевищення їхніх економічних результатів над витратами щодо укладання та виконання.

Опціони на стороні пасивів істотно впливають на показник середньозважених витрат на капітал. Їх систематизують за такою класифікацією:

- опціони на припинення діяльності;
- опціони на розширення;
- опціони на скорочення;
- опціони на диверсифікацію;
- опціони на відстрочку розвитку.

Перевагами опціонного підходу є:

- особливо корисний при визначенні вартості стратегічної та оперативної гнучкості виробничо-комерційної системи;
- показує, чому не вигідні на перший погляд інвестиції можуть бути насправді вигідними;
- враховує майбутні можливості, які зумовлені сьгоднішніми інвестиціями.

Недоліки опціонного підходу:

- застосування цього методу не передбачено законодавством України;
- цей метод застосовується лише за умов розвитку оціночного та фондового ринку.

Підхід, оснований на моделі ЕВО, поєднує переваги витратного та дохідного підходів. Вартість підприємства визначається через поточну вартість його чистих активів та дисконтований потік надходів. Цей підхід тісно пов'язаний із концепцією економічної доданої вартості – EVA. EVA та ЕВО ґрунтуються на уявленні про “залишковий прибуток”. Різниця між ними в тому, що EVA охоплює весь вкладений капітал (акціонерний і позиковий), а ЕВО – лише власний (акціонерний).

Перевагами підходу, оснований на моделі Ольсона, є такі:

- цю модель вважають найперспективнішою сучасною розробкою в теорії оцінки вартості бізнесу суб'єктів господарювання;
- використовує переваги законодавчо закріплених підходів із мінімізацією їх недоліків.

Недоліками цього підходу є:

- застосування цього методу не передбачено в законодавстві України;
- враховуючи загальну нерозвиненість фондового ринку, відсутність статистики щодо акцій, цей підхід практично не застосовують в Україні.

Проаналізувавши всі підходи, можна зауважити, що для України поки нагальними залишаються два підходи: дохідний і витратний. Дохідний зазвичай застосовують для прибуткових підприємств, що характеризуються стабільністю. Витратний підхід ефективний при оцінці товариств з обмеженою відповідальністю та приватних акціонерних товариств, об'єктів соціального, культурного, історичного спрямування, інвестиційних проектів. Головним недоліком його є те, що за застосування цього підходу в Україні бухгалтерська вартість активів та їх фактична ринкова вартість суттєво відрізняються.

Щодо застосування порівняльного (ринкового) підходу, необхідно зауважити, що для України характерний нестабільний фондовий ринок, відсутня загальна довіра до ринку акцій як до найризикованішого з фондових ринків. В Україні складно отримати перевірену інформацію про угоду, врахувати всі підводні камені, приховані взаємні зобов'язання сторін, що робить цей підхід найнедостовірнішим на сучасному етапі розвитку економіки.

При використанні порівняльного методу необхідно не лише зіставлення з підприємством-аналогом, а і врахування поправки на ризик країни, співвідношення ємності ринків, купівельної спроможності населення та потенціалу країни чи регіону. Що стосується опціонного підходу та підходу, оснований на моделі Ольсона, то для їх застосування немає законодавчо закріпленого та економічного підґрунтя.

Найголовнішою проблемою в оціночній діяльності є невідповідність вітчизняної правової системи до термінології та методології професійної оцінки.

Закордонний досвід показує важливість оцінки вартості підприємства, яку здійснюють аудиторські компанії. Існують різні стандарти оцінки: європейські, американські, міжнародні. Європейські стандарти оцінки не розглядають детально питання, пов'язані з оцінкою бізнесу. Вартість підприємства розглядають як вартість, створену в результаті його діяльності, яка впливає з капіталізації прибутків. Ця вартість також містить частку землі, будівель, машин і обладнання та інших нематеріальних активів.

За американськими стандартами "оцінка бізнесу – це процес підготовки висновку або визначення вартості підприємства або частки акціонерів у його капіталі". В американському стандарті присутня вся необхідна термінологія, загальні вимоги, зміст форми звіту, підходи до оцінки бізнесу, а також вимоги щодо підготовки оціночного висновку.

Міжнародні стандарти визначають вартість діючого підприємства як вартість бізнесу загалом, а не його окремих частин. У зв'язку з цим в Міжнародних стандартах оцінки детально не розглянуто питання оцінки бізнесу.

Найврегульованішим вважається ринок оціночних послуг в Німеччині. Тут держава і муніципалітет об'єднують свою роботу з приватними оцінювачами. З боку держави активність проявляється через доволі докладні стандарти оцінки, а також за результатами обробки всіх цін і угод на ринку детально аналізують його стан.

У Франції та Іспанії оцінювачів затверджують судові органи після 5-річної практики останніх. Тут не розроблено єдиних методичних рекомендацій щодо оцінки. В Італії та Нідерландах функціонують об'єднання експертів, які виробляють свої правила оцінки. У Великій Британії не існує державного регулювання діяльності професійних оцінювачів. Будь-який громадянин може зайнятися цим бізнесом як оцінювач. Оскільки у Великій Британії не атестують і не ліцензують оцінювачів, то держава не встановлює стандартів оцінки. Проте оціночні стандарти існують від 1970-х років, і їх розробляють недержавні об'єднання.

Оцінювачі у практиці в США свого часу характеризувалися низьким рівнем професійної підготовки. Сьогодні оцінкою займаються добре підготовлені фахівці з вузькою спеціалізацією. За федеральними законами ліцензування оціночної діяльності владою штатів є обов'язковим.

Досвід закордонних країн свідчить про складність, трудомісткість процедури розроблення та узгодження стандартів оцінки, бо вони охоплюють також суміжні області діяльності: бухгалтерську область, аудит, іпотечне кредитування, страхування, оподаткування тощо.

З аналізу закордонного досвіду діяльності з оцінки бізнесу випливає, що стандартизація та регулювання оціночної діяльності повинні відбуватися завдяки створенню системи заходів і процедур, які спрямовані на зростання якості оціночних послуг і відповідність їх певним критеріям, які встановлюються професійною спільнотою оцінювачів.

У разі застосування методичних підходів до оцінки вартості на автотранспортних підприємствах виникають певні обмеження. На одному із початкових етапів з визначення оцінки вартості підприємства аналізується галузь, в якій підприємство функціонує. Збирають і детально аналізують інформацію про підприємство, яке оцінюємо, аналізують його фінансово-господарську діяльність за даними фінансової звітності та управлінського обліку. Лише після цього вибирають підходи та методи оцінки з подальшими розрахунками вартості підприємства та оформленням відповідного звіту.

Застосування дохідного підходу може дати лише наближений результат, тому що сучасний стан економіки не дає можливості на декілька років наперед (орієнтовно на 5 років) спрогнозувати темп інфляції та потік чистого доходу від діяльності підприємства. Також слушно наголосити, що дохідний підхід зазвичай застосовується лише для прибуткових підприємств, що стабільно розвиваються.

Якщо для оцінки вартості на автомобільному підприємстві застосовано витратний підхід, то не враховують потенційних прибутків, результати поточної (виробничої), фінансової та інвестиційної діяльності, гудвіл, тобто реальні та очікувані в майбутньому результати роботи підприємства. Також важливо, що при розрахунку вартості не можна обмежуватись обліком лише витрат, які пов'язані з виробництвом транспортних послуг; необхідно враховувати реальний стан підприємства на ринку та фактор часу.

Із застосуванням ринкового підходу в Україні важко отримати достовірну та об'єктивну інформацію про угоду, неупереджені чинники, які її сформували, приховані взаємні зобов'язання сторін. Цей підхід є найбільш невірогідним на сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки. При практичному застосуванні стає зрозумілим, що не існує абсолютно однакових підприємств. Можливість застосування порівняльного підходу залежить від наявності активного фінансового ринку. Його застосовують для оцінювання окремих активів (устаткування, транспортні засоби, нерухомість та ін.). В Україні цей підхід на практиці використовують як інструмент перевірки результатів, отриманих іншими методами.

Що ж стосується опціонного підходу та підходу, оснований на моделі Ольсона, то застосування їх є обмеженим, оскільки їх не закріплено законодавчо. Також велику роль відіграє загальна нерозвиненість фондового ринку та відсутність статистики щодо середньоринкової прибутковості акцій.

Аналізуючи вищенаведене, вважаємо, що для оцінки вартості підприємства саме автомобільного транспорту найдоцільніше використовувати комплексний підхід, який може розкрити цілісність системи, виявити всі переваги та недоліки обраної фінансової стратегії розвитку підприємства. Комплексний підхід передбачає розрахунок вартості підприємства за підходами, обумовленими законодавством України, із використанням найбільш прийнятних методів.

Наприклад, за дохідним підходом найраціональніше використовувати метод дисконтованих грошових потоків. Дисконт можна розраховувати як середньозважену ціну капіталу, при цьому враховують ринкову ціну власного капіталу і зобов'язань. Також передбачено, що структура капіталу постійна, бо якщо вона змінюється, середньозважена ціна капіталу також зазнає змін.

При розрахунку вартості підприємства за витратним підходом можна прийняти вартість її чистих активів, при цьому бажане коригування, що враховує вартість активів. Оскільки використання порівняльного підходу ускладнене закритістю інформації про ринкові угоди з придбання підприємств або їхніх часток і можлива недоступність даних за галузевими мультиплікаторами, то як варіант можна використати індикатори, які регулярно публікуються в економічній періодиці. Тоді вартість підприємства відповідно до цього підходу визначатиметься як добуток її виручки (прибутку, грошового потоку, ін.) на значення відповідного мультиплікатора.

Для розрахунку остаточної вартості підприємства за комплексним підходом доцільно використати формулу середньозваженої вартості з використанням вагових коефіцієнтів, а саме:

$$C_{\text{заг}} = k_{\text{д}} \cdot C_{\text{дох}} + k_{\text{в}} \cdot C_{\text{витр}} + k_{\text{п}} \cdot C_{\text{порівн.}} \quad (1)$$

де $C_{\text{заг}}$ – узагальнена вартість підприємства; $C_{\text{дох.}}$, $C_{\text{витр.}}$, $C_{\text{порівн.}}$ – відповідно остаточно вартість підприємства, розрахована за дохідним, витратним і порівняльним підходами; $k_{\text{д}}$, $k_{\text{в}}$, $k_{\text{п}}$ – вагові коефіцієнти відповідно для вартості, розрахованої за дохідним, витратним і порівняльним підходами.

Якщо ж немає можливості провести розрахунки за комплексним підходом, то в транспортній галузі найдоцільніше розраховувати вартість підприємства за дохідним підходом, а саме методом дисконтування грошових потоків; за цим методом враховують рівень ризику за допомогою ставки дисконту, фактор часу (майбутні очікування) і зацікавленість інвестора. Завдяки цим розрахункам можливе подальше розроблення моделі управління вартістю підприємства.

Висновки

Враховуючи вищенаведене та проаналізоване, можна дійти висновку, що з кожним днем все більше зростає попит на послуги оцінювання вартості підприємства. Процес оцінки вартості супроводжується значною кількістю перешкод і неточностей. Однією з головних проблем є застосування моделей оцінки на практиці. На жаль, не існує єдиної правової бази, універсального підходу, за якими би визначали, як саме будуть оцінювати підприємство та які рішення приймати в різних ситуаціях. На процес оцінки вартості впливає безліч аспектів, які можуть мати вагомий вплив на кінцевий варіант оцінки.

Досвід показує, що не завжди легко застосовувати теоретичні знання на практиці. Головне потрібно усвідомити:

- жоден із перерахованих підходів і методів не взаємовиключний, а, навпаки, доповнює один одного;
- вартість підприємства істотно залежить від того, що планують зацікавлені сторони щодо об'єкта оцінка, також їх готовність ризикувати;
- визначення вартості підприємства нагально необхідне, щоб зрозуміти різницю між: припущенням про існуючу вартість конкретного підприємства та її точним розрахунком.

Список літератури

1. Закон України “Про оцінку майна, майнових прав та професійну оціночну діяльність в Україні” від 12.07.2001р № 2658-III // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
2. Національний стандарт №1 “Загальні засади оцінки майна та майнових прав”. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 10 вересня 2003 р. N 1440 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>
3. Національний стандарт №2 “Оцінка нерухомого майна”. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 28 жовтня 2004 р. N 1442 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1442-2004-%D0%BF>
4. Національний стандарт №3 “Оцінка цілісних майнових комплексів” Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 29 листопада 2006 р. N 1655 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1655-2006-%D0%BF>
5. Европейские стандарты оценки / <https://economy-ru.info/info/119089/>
6. Международные стандарты оценки: перевод, комментарии, дополнения / Международный комитет по стандартам оценки. – М.: Аскери-ASCA, 2000 // https://www.cfin.ru/press/afa/97_2_005-080.pdf
7. Норми професійної діяльності оцінювача. Затверджено протоколом №7 Радою Українського товариства оцінювачів від 11.04.1995р. // <http://uto.com.ua>
8. Керанчук Т.Л. Концепція вартісно-орієнтованого управління підприємством та можливості її адаптації в Україні // *Фінанси України*. – 2011. – № 7. – С. 104–113.
9. Концепція розвитку оціночної діяльності в Україні на 2016–2025 – <http://afo.com.ua/uk/news/1-about-the-association/1034-the-concept-of-valuation-activities-in-ukraine-2016-2025>
10. Костырко Р., Тертычная Н., Шевчук В. Комплексная оценка стоимости предприятия: монография / под общ. ред. Н. Г. Чумаченко. – Х.: Фактор, 2008. – 278 с.
11. Мамонтова Н. А. Підходи до оцінювання результативності та ефективності управління вартістю // *Актуальні проблеми економіки*. – 2010. – № 9. – С. 272–279.
12. Пономаренко В. С. Методологія комплексного оцінювання ефективності розвитку підприємств : монографія / В. С. Пономаренко, І. В. Гондарева; за заг. ред. докт. екон. наук, проф. Пономаренка В. С. – Х.: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2015. – 404 с.

References

1. Law of Ukraine “On evaluation of property, property rights and professional appraisal activity in Ukraine” of 12.07.2001 № 2658-III // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2658-14>
2. National Standard No. 1 “General Principles of Appraisal of Property and Property Rights”. Approved by the Decree of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated September 10, 2003 N 1440 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1440-2003-%D0%BF>

3. National standard number 2 “Estimation of real estate”. Approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of October 28, 2004 N 1442 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1442-2004-%D0%BF>
4. National standard number 3 “Estimation of integral property complexes” Approved by the Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine of November 29, 2006 N 1655 // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1655-2006-%D0%BF>
5. European Standards for Evaluation / <https://economy-ru.info/info/119089/>
6. International valuation standards: translation, comments, additions / International Standards Committee. – M.: Ascari-ASCA, 2000 // https://www.cfin.ru/press/afa/97_2_005-080.pdf
7. Standards of professional activity of the appraiser. Approved by the Protocol No. 7 by the Council of Ukrainian Society of Appraisers of April 11, 1995 // <http://uto.com.ua>
8. Kerancchuk T. L. Concept of value-oriented enterprise management and possibilities of its adaptation in Ukraine // Finance of Ukraine. – 2011. – No. 7. – P. 104–113.
9. Concept of development of valuation activity in Ukraine for 2016–2025 – <http://afo.com.ua/uk/news/1-about-the-association/1034-the-concept-of-valuation-activities-in-ukraine-2016-2025>
10. Kostyrko R., Tertychna N., Shevchuk V. Integrated estimation of enterprise value: Monograph / By common. edit N.G. Chumachenko. – X.: Factor, 2008. – 278 p.
11. Mamontova N. A. Approaches to the evaluation of the effectiveness and cost-effectiveness of management // Current problems of the economy. – 2010. – No. 9. – P. 272–279.
12. Ponomarenko V. S. Methodology of complex evaluation of the efficiency of enterprise development: monograph / V. S. Ponomarenko, I. V. Gontareva; for community edit doc. econ Sciences, prof. Ponomarenko V. S. – H.: KhNEU them. S. Kuznets, 2015. – 404 pp.

A. V. Kyrychenko
National Transport University

BASIC APPROACHES OF EVALUATION OF VALUE AND POSSIBILITY OF APPLICATION TO THE TRANSPORT ENTERPRISES

© Kyrychenko A. V., 2019

To calculate the value of an enterprise, it is necessary to use the approaches and methods of valuation and to choose the most suitable for a particular enterprise. The article discusses methodological approaches that are legally established in Ukraine, such as profitable, cost and comparative. Also considered are synthetic methods of valuing an enterprise that cannot be directly attributed to any of the traditional approaches. This is an optional approach and one based on the model of Edward Bell Olson. They combine the benefits inherent in each of the main traditional approaches.

Existing approaches and methods are based on foreign experience, which needs to be adapted to domestic realities. From the analysis of the foreign experience of business valuation, it can be said that standardization and regulation of valuation activities should be done by creating a system of measures and procedures aimed at increasing the quality of valuation services and meeting their specific criteria established by the professional community of valuers. The negative and positive sides, the analyzed approaches and methods of cost estimation, as well as the peculiarities of their application in transport enterprises are distinguished.

Modern economic trends aimed at the active development of entrepreneurship, increased competition, the use of market mechanisms, the development of its various organizational and legal forms and spheres, expansion of markets, necessitate the improvement of efficiency of enterprise management. Under these conditions, value criterion becomes more and more relevant in the Ukrainian space, namely: increasing the value of the enterprise rather than generating profit in the short term. The results of the article give an opportunity to optimize the process of valuation of the enterprise and can be implemented in the management of motor transport enterprises.

Key words: estimation of value, cost of enterprise, foreign experience of valuation, international valuation standards, motor transport enterprises, approach, method.